

2025-03-10

Justitiedepartementet
Ju2024/02572

Yttrande över betänkande SOU 2024:80 Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll

Fremia är inte formell remissinstans, men vi lämnar ändå remissyttrande över betänkandet (SOU 2024:80), då utredningen berör frågor som både vi som intresse- och arbetsgivarorganisation och många av våra medlemmar är engagerade i.

Fremia organiserar demokratiskt styrda verksamheter, som kooperativa företag, idéburna aktörer i välfärden och civilsamhällets organisationer. Det handlar om starkt värderingsstyrda verksamheter, som i många fall verkar på det offentliga uppdrag, eller med stöd från det offentliga. Det är idéburna och kooperativa organisationer som driver verksamheter som sjukvård, omsorg, förskola, skola och socialt arbete. Många gånger har dessa idéburna organisationer bedrivit sina sociala insatser längre än den svenska välfärdsstaten funnits. Genom sina förhållningssätt till den enskilda människan och tack vare ett grundmurat förtroende lyckas de i det sociala arbetet ofta ge stöd och hjälp till människor i utsatta situationer som det offentliga inte förmår att nå.

Ett stort antal av våra medlemsorganisationer i civilsamhället kommer i sina verksamheter i kontakt med personer som befinner sig i Sverige utan tillstånd. Organisationerna möter barn, unga och vuxna utan tillstånd i sina stödtelefonlinjer, i sin uppsökande verksamhet på gator och torg och i öppna sociala verksamheter för barn, unga och vuxna. Likaså i sociala verksamheter som ger möjlighet för personer i utsatta situationer att duscha, få rena kläder och mat till en billig penning. Några av våra medlemmar ger hälsosamtal och vård till papperslösa. De vet, av erfarenhet, vilken oerhört utsatt situation dessa barn, unga och vuxna befinner sig i.

Innan vi från Fremia lämnar synpunkter på utredningens betänkande vill vi påtala att det på kort tid har kommit en mängd lagförslag som handlar om informationsöverföring mellan myndigheter och sekretessbrytande regler. Det är förslag och beslut som överlappar och där de samlade konsekvenserna är svåra att överblicka. Vår bild är att politiska beslut som rör sekretess, tillit och integritet tas under stor brådska. Det hade varit önskvärt att det hade funnits utrymme att följa upp och utvärdera redan fattade beslut innan ytterligare ändringar läggs ovanpå de tidigare.

Fremia avstyrker förslagen om en uppgiftsskyldighet för anställda vid vissa statliga myndigheter. Vi utvecklar våra resonemang nedan.

4 Utökad informationsutbyte

4.4.1- 4.4.2 Nya bestämmelser om uppgiftsskyldighet i utlänningslagen, samt det efterföljande avsnittet om personkrets

Utredningen föreslår att nya bestämmelser om en särskild sekretessbrytande uppgiftsskyldighet ska införas i utlänningslagen, gällande personer som saknar tillstånd att vistas i Sverige. Syftet är att förbättra och effektivisera uppgiftslämnandet från vissa andra myndigheter till de verkställande myndigheterna.

Fremia avstyrker förslaget. Vår bedömning är att förslaget inte kommer att minska det så kallade skuggsamhället, utan tvärtom göra att människor som saknar uppehållstillstånd riskerar att känna ännu större rädsla att ta kontakt med offentliga myndigheter. Det skulle kunna få förödande konsekvenser och öka lidandet. Vi bedömer vidare att utredningens förslag på ett allvarligt sätt skulle försämra möjligheterna till samverkan mellan offentliga myndigheter och civilsamhällets organisationer. Ett samarbete som idag gör stor samhällsnytta.

4.4.4 Uppgiftsskyldigheten ska avse vissa särskilt utpekade myndigheter

Utredningen föreslår att uppgiftsskyldigheten ska vara avgränsad till vissa i lagen särskilt angivna myndigheter.

Fremia avstyrker förslaget. Vi anser att en sådan informationsskyldighet inte bör införas alls. Vi ser dessutom risk för ett sluttande plan - att en sådan lagreglering kan leda till att regering och riksdag i ett senare skede utvidgar uppgiftsskyldigheten till fler områden med argumentet att det krävs för att de verkställande myndigheterna effektivt ska kunna bedriva sitt arbete med att verkställa utvisning.

4.6.1 När ska en skyldighet att lämna uppgifter inträda?

Utredningen föreslår att uppgiftsskyldigheten ska inträda när uppgifter som en myndighet förfogar över gör att det finns anledning att anta att en utlänning inte har rätt att vistas i Sverige. Utredningen resonerar om att uppgiftsskyldigheten också ska omfatta som myndigheten får kännedom om, men som myndigheten själv inte behöver, så kallad sidoinformation. I betänkandet exemplifieras med iakttagelser som en tjänsteperson gör vid en inspektion, men som inte har med själva uppdraget att göra.

Fremia avstyrker förslaget. Många av Fremias medlemmar i civilsamhället och idéburen sektor som stöttar människor i social utsatthet möter barn, unga och vuxna utan uppehållstillstånd i sina verksamheter samverkar med offentliga myndigheter inom helt andra verksamhetsområden och uppdrag. Det skulle få allvarliga konsekvenser för samverkan om en sådan uppgiftsskyldighet infördes, i synnerhet om den också skulle omfatta sidoinformation. Det skulle skada tilliten i relationen mellan myndighetens tjänstepersoner och civilsamhällesorganisationen. En organisation som i sin öppna verksamhet möter papperslösa skulle till exempel svårligen kunna ta emot myndighetstjänstepersoner på besök och samverkansmöten i sina lokaler om det finns en risk att det skulle kunna leda till att personer som sökt stöd och hjälp utvisades.

Utredningens förslag om att det inte ska krävas fakta som styrker att en person inte har rätt att vistas i landet, utan det räcker att tjänstemannen *antar* att det kan vara så riskerar vidare att leda till att människor som faktiskt har rätt att vistas här misstänkliggörs. Det skulle kunna bidra till minskad tillit till offentliga myndigheter och ökad diskriminering av personer utifrån etnisk tillhörighet.

4.6.4 Vilka myndigheter ska vara skyldiga att lämna uppgifter?

Utredaren föreslår att de statliga myndigheterna Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Pensionsmyndigheten och Skatteverket ska omfattas av informationsskyldigheten.

Fremia avstyrker förslaget. Fremias medlemmar i civilsamhället samverkar med flera av dessa myndigheter. Det gäller t ex insatser för personer i långtidsarbetslöshet som sker i samverkan med, eller på uppdrag av Arbetsförmedlingen. Det handlar om samverkan med Kriminalvården, där samhällstjänst kan ske hos våra medlemmar eller där våra medlemmar utför andra uppdrag för eller samverkar med Kriminalvården. Som vi nämnden i avsnittet ovan skulle sådan samverkan allvarligt försvåras om tjänstepersoner

från dessa myndigheter skulle vara skyldiga att rapportera sidoinformation till polisen.

Gruppen papperslösa i Sverige är mångfacetterad. En del av dem som inte har uppehållstillstånd är gifta eller samboende med svenska medborgare, eller utländska medborgare som har uppehållstillstånd. En del av dem har barn. Andra kan ha andra anhöriga boende hos sig. Rädsla hos dessa familjemedlemmar att sidoinformation ska komma fram i kontakt med t ex folkbokföringen hos Skatteverket eller när de söker föräldrapenning hos Försäkringskassan, kan leda till att dessa invånare inte vågar ha kontakt med myndigheter och inte kan nyttja socialförsäkringsförmåner eller andra delar av vårt sociala skyddsnät som de har rätt till.

När det gäller Försäkringskassan vill Fremia vidare uppmärksamma att ett stort antal av våra medlemmar bedriver personlig assistans. En del av dem är dessutom egna arbetsgivare. Vi ser framför oss att det kan få stora konsekvenser för ett barns eller en vuxens rätt till personlig assistans i en familj som är rädd att sidoinformation kan komma fram i den enskildes, eller assistansanordnarens, kontakter med Försäkringskassan.

Fremias uppfattning är sammanfattningsvis att utredningens förslag om uppgiftsskyldighet för anställda vid vissa statliga myndigheter inte bör leda till lagstiftning. Vi hoppas att våra synpunkter beaktas i den fortsatta beredningsprocessen.

Med vänlig hälsning

Petter Skogar
VD Fremia

Karin Liljeblad
Välfärdspolitisk expert
Fremia

Kontakt:
karin.liljeblad@fremia.se